

MÜSBET İMAN HİZMETİ: İMAN VE TEVHİD MERKEZLİ BİR KUR'ANİ MESLEK

Mustafa Said İŞERİ*

Öz

Bir düşünce sistemini doğru bir şekilde yorumlamak için kavramların rolü tartışılmazdır. Zira kavramlar fikirlerin hülasası yani çekirdekleridir. Bu makalenin konusu olan müsbet iman hizmeti de Risale-i Nur'un en kapsamlı ve kritik kavramlarından biridir. Bu kavram Bediüzzaman Said Nursi'ye mahsus olmakla birlikte eserlerinde yalnız tek bir yerde geçmektedir. Sadece Emirdağ Lahikası II isimli kitabının sonunda geçen bu kavram Bediüzzaman'ın eserlerinde esaslarını belirlediği hizmet tarzını kapsamlı bir şekilde özetlemektedir. Bu makalede Risale-i Nur'un bütünlüğü içinde müsbet iman hizmeti kavramının anlam dünyasının izi sürülmüş ve kısaca ama olabildiğince de kapsamlı bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Faaliyet, himmet, hizmet, hizmetkar liderlik, ihlas, müsbet hareket, müsbet iman hizmeti, tevhid

Giriş

Bir düşünce sistemini doğru bir şekilde yorumlamak için kavramların rolü tartışılmazdır. Kavramlar fikirlerin hülasası yani çekirdekleridir. Bu sebeple kavram çekirdeğinin barındırdığı fikirlerin dalları, budakları, yaprakları, meyveleri arasındaki uyum ve ölçüler gözetilerek tanımlanmalıdır ki aslımı korusun ve hayatiyetini sürdürsün. Bu yapılmadığı veya ihmal edildiği ya da maksatlı bir şekilde tahrif edildiği takdirde kavram kargaşası/keşmekeşi/anarşisi denilen dehşetli sorun ortaya çıkar. Bu ise efkârın ve de ona dayanan kavramın ölüm fermanından başka bir şey değildir. Buna binaen bir kavramın simasındaki vahdet mührünü resmetmek için teneffüs ettiği düşünce iklimini ve beslendiği medeniyet coğrafyasını dikkate alarak tanımlamak ve yorumlamak gerektir. Bu makalenin konusu olan "müsbet iman hizmeti" de bu hassasiyetle tefekkür edilerek üzerinde çalışılması gereken kapsamlı kavramlardan biridir. Fakat bahsi geçen kritik kavramı çalışmanın hemen işin başında büyük zorlukları vardır.

* saidiseri@gmail.com

Zira bu kavram Bediüzzaman Said Nursi'ye mahsus olmakla birlikte eserlerinde yalnız tek bir yerde geçmektedir.

Öyle bir kavram düşünün ki tek bir defa kullanılmış olsun fakat ekser hakikatleri de cem etsin, hülasası olsun. Kanaatimce müsbet iman hizmeti kavramı da bu mahiyeti taşımaktadır. Yalnızca Emirdağ Lahikası II'de geçen bu kavram Bediüzzaman'ın en son mektubunun anahtar kavramlarından biridir ve onun esaslarını kurduğu hizmet tarzını çok kapsamlı bir şekilde özetlemektedir. Bu makalede Risale-i Nur'un bütünlüğü içinde müsbet iman hizmeti kavramının izi sürülecek ve güç yettiğince kapsamlı bir çerçeve oluşturulmaya çalışılacaktır.

İman Hizmeti ve Hizmetkar Liderlik

Müsbet iman hizmeti kavramı üzerine düşünürken öncelikle hizmet kavramının çerçevesi, bu çerçeve içinde iman hizmetinin değeri ve son olarak da müsbet iman hizmetinin mahiyetine odaklanmak gerekmektedir. Bu anlamda aşağıdaki soruları sormak bize bir yol haritası sunacaktır.

Hizmet kavramından ne anlaşılmalıdır? Hizmet belirli insanlara mı mahsustur? Hizmet edenlerden miyiz yoksa hizmet bekleyenlerden mi? Diğer bir ifadeyle kim(-ler) hizmet ediyoruz ve/veya kim(ler)den hizmet alıyoruz?

İşin aslı insanoğlu bütün kainattan hizmet alıyor. İnsan için Güneş döner, bulut yüklenir, arı dolaşır ve zerre tahavvül eder. Bu sır gereği varlıklar ve onları temsil eden melekler sayısınca insanoğluna her an sürekli manevi secdeler edilir. Buna binaen hakiki insanın başta Allah'a ve O'nun namına diğer insanlara ve varlıklara hizmet etmesi de "hilafet"inin bir gereğidir. Zira, "Bir topluluğun efendisi onlara hizmet eden kimsedir" hadisinin hakikatine en başta halife-i ruy-i zemin olan insan-ı kamil mazhardır.

Asırlar öncesinde tüm azamet ve letafetiyle yaşanan bir hakikati günümüz akademisi dünyası yeni fark etmiştir. Efendileri de hizmetkar kılan bir anlayışının günümüzdeki ifadesi olan "hizmetkar liderlik" kavramını ilk defa Robert K. Greenleaf 1970 yılında kaleme aldığı "The Servant as Leader" isimli makalesinde kullanmıştır.¹ Greenleaf makalesinde hizmetkar liderin sahip olması gereken özellikleri şöyle sıralamıştır:

- "Lider öncelikle bir hizmetkardır. Hizmetkarlık davranışı kişinin hizmet etme konusunda sahip olduğu doğal hissiyatıyla yani kendi iç isteğiyle başlar.
- Hizmetkar lider öncelikle takipçilerinin yüksek önceliğe sahip ihtiyaçlarını karşılamayı temin eder.

- Kendisine hizmet edilen kişiler sağlıklı, özgür, daha bağımsız ve bilge hale gelmeleri sonucunda kendileri hizmetkar olurlar ve bu durum hizmetkar liderin başarı göstergesidir.
- Bir lider hizmetkar kaldığı ölçüde lider olabilir.”²

Dini, dili, ırkı, cinsiyeti, mesleği, makamı ya da eğitim seviyesi ne olursa olsun herkes için hizmetkar liderlik anlayışı hayatına ve işlerine birçok değer katabilir. Siyasetçi, sanatçı, akademisyen, mühendis, doktor, öğretmen, imam vb. her bir meslek erbabı birer hizmet ehlidir ve bu hizmetini insani çizgide yapıp yapmama sınavından geçmektedir. Lakin bu meslek grupları içinde hizmetkar liderlik anlayışı —öncelikle din görevlileri olmak üzere— özellikle gönüllü olarak Kur’an ve iman hizmeti için çalışanların benimsemeleri ve özümsemeleri gereken bir hakikat olsa gerektir.

Bediüzzaman Said Nursi liderliğin ancak hizmetkarlık olduğunu Peygamber Efendimiz’in (asm) sünnet-i seniyyesine bina ederek en başta yakın talebeleri olmak üzere en geniş dairedeki siyasetçilere varıncaya kadar herkese ders vermiştir. Adnan Menderes’e gönderdiği mektubunda kendisine ikinci önemli tavsiyesi memurluğun millette bir tahakküm aracı değil aksine bir hizmetkarlık olduğuna dair vurgusudur:

“سَيِّدُ الْقَوْمِ خَادِمُهُمْ” hakikatiyle memuriyet bir hizmetkarlıktır, bir hakimiyet ve benlik için tahakküm aleti değil. Bu zamanda terbiye-i İslamiyenin noksanıyetiyle ve ubudiyetin zafiyetiyle benlik, enaniyet kuvvet bulmuş. Memuriyeti hizmetkarlıktan çıkarıp bir hakimiyet ve müstebidane bir tahakküm ve mütekebbirane bir mertebeye tarzına getirdiğinden abdestsiz, kıblesiz namaz kılmak gibi adalet, adalet olmaz, esasıyla da bozulur. Ve hukuk-u ibad da zîrûzeber olur. Hukuk-u ibad hukukullah hükmüne geçmiyor ki hak olabilsin. Belki nefsanî haksızlıklara vesile olur.”³

Hayat, Faaliyet ve Himmet

İnsan niçin hizmet eder? Kanaatimce en başta kendisi için hizmet eder zira her hizmetin içinde bir lezzet vardır. Kişinin bilgi, birikim, yetenek ve becerilerini gerçekleştirilmesi en büyük lezzet ve saadet kaynaklarından biridir. Diğer taraftan her hizmet yokluk karanlıklarından bir silkiniş ve varlık mertebelerinde bir yükseliştir. Aziz Üstad hizmet ve faaliyetin bu ontolojik hakikatine şöyle dikkat çekmiştir:

“Faaliyetin her nev’i cüz’i olsun, külli olsun bir lezzet verir. Belki her faaliyette bir lezzet var. Belki faaliyet ayn-ı lezzettir. Belki faaliyet ayn-ı lezzet olan vücudun tezahürüdür ve ayn-ı elem olan ademden tebaud ile silkinmesidir.”⁴

Aristo insanı “toplumsal canlı” (zoon politikon) olarak tanımlar. Zira insanın tek başına yaşaması, yeteneklerini geliştirmesi ve ihtiyaçlarını karşılaması mümkün değildir. En basit ihtiyaçlarını elde etmesi ve en sıradan bilgileri öğrenmesi için bile diğer insanların yardımları ve birikimlerine muhtaçtır. Hayvan gibi basit ve vahşi bir hayata razı olması müşkül olduğu için insan fitraten medenidir. Bu sebeple bencilleştikçe ve hazlarının esiri oldukça insan insanlığını kaybeder. Öyle ise insanîyetin ölçüsü kendi dışındakiler için sergilediği gayret, hizmet ve yüksek maksadları nispetindedir.

“Hem de insanın kıymet ve mahiyeti himmeti nispetindedir. Himmetin derecesi ise maksat ve iştigal ettiği şeyin nispetindedir.”⁵

Peki en ehemmiyetli ve kıymetli hizmet hangisidir? Bu sorunun cevabı kişiden kişiye göre değişir. Zira fertlerin kıymet ve önem verdikleri şeyler inanç, kültür, eğitim ve zevkleri gibi birçok farklı etkenlerle orantılı olarak çok değişkendir. Bütün bunlara rağmen fitrat ve hakikat açısından bakıldığında “hayat” merkezli işler ve hizmetlerin toplumda daha büyük bir kıymet kazandığı görülür. Mesela meslekler içinde doktorluğun nispeten daha saygın ve ehemmiyetli bir konuma sahip olması bundan kaynaklanır. Bununla birlikte doktorluktan çok daha ehemmiyetli bir hizmet vardır ki o da insanın sonsuz hayatının sıhhat ve saadeti için çalışmaktır. Bediüzzaman doktor olan bir talebesine yazdığı bir cevap mektubunda bu hakikati hatırlatmıştır:

“Biliniz ki mevcudat içinde en kıymetli hayattır. Ve vazifeler içinde en kıymetli hayata hizmettir. Ve hidemat-ı hayatiye içinde en kıymetli hayat-ı faniyenin hayat-ı bakiyeye inkılap etmesi için say etmektir.”⁶

Yapılan hizmetlere değer katan birincil unsurlardan biri de “gönüllülük” esasıdır. Karşılık beklenilerek yapılan işler ve hizmetlerin gücü, tesiri ve sürekliliği ol(a)maz. Buna binaen müsbet hareket erbabı bir Kur'an tilmizi öncelikle, “Cennet gibi azam-ı menfaat olan bir şeyi gaye-i ibadet kabul etmez bir abd-i azizdir.”⁷

Müsbet Hareket ve Müsbet İman Hizmeti

“Bizim vazifemiz müsbet hareket etmektir. Menfi hareket değildir. Rıza-yı İlahiye göre sırf hizmet-i imaniyeyi yapmaktır, vazife-i İlahiyeye karışmamaktır. Bizler asayışı muhafazayı netice veren müsbet iman hizmeti içinde her bir sıkıntıya karşı sabırla, şükürle mükellefiz.”⁸

Bediüzzaman Said Nursi bu en son mektubunda miras bıraktığı Kur'anî meslek ve hizmet tarzının özünü, özetini, sırrını tüm talebelerine ders vermiştir. Bu kapsamlı

mektubunda en başta dile getirdiği husus ise hizmet tarzının “müsbet hareket” olduğu ve asla “menfi hareket” olmadığı vurgusudur. Aziz Üstad en başta bu hizmet tarzıyla insanlığın ve İslam dünyasının “cehalet” ve “zaruret” ile birlikte en büyük temel problemi olan “ihtilaf” hastalığına çareler sunmuştur. Mesela “Birbiriyle boğuşanlar müsbet hareket edemezler”⁹ düsturu bu iksirin Risale-i Nur’daki en veciz ifadelerinden biridir.

Aziz Üstad’ın tanımladığı müsbet hareket düsturu ihtilafın köklerini keser. Bu düstur savaş, terör, intikam, düşmanlık, kin, tenkit, iftira ve gıybet gibi farklı ihtilaf zehirlerine bulaş(tır)mak bir tarafa bu gibi menfilik kokusunu taşıyan en ufak meyle dahi kapıları kapatır.

“Halbuki mesleğimiz müsbet hareket etmektir. Değil mübareze belki başkaları düşmeye de mesleğimiz müsaade etmiyor.”¹⁰

Bununla birlikte Üstad’ın müsbet harekete yüklediği mana ihtilafları çözme ve asayiş korumanın çok daha ötesinde bir derinliğine sahiptir. Müsbet iman hizmeti tabiriyle ifade ettiği hizmet tarzını “rıza-yı İlahiye göre sırf hizmet-i imaniyeyi yapmak”¹¹ ve “vazife-i İlahiyeye karışmamak” şeklinde tarif eden Aziz Üstad bu mesleğini tevhid merkezli olarak inşa etmiştir. Zira Allah’ın vazifesine karışmamak ancak “tevekkül”, “teslim” ve “tevhid” hakikatlerinin sınırlarına mazhariyet ile gerçekleşir. Ki tevekkül teslimi, teslim de tevhidi gerektirir. Bu sebeple müsbet iman hizmetinin özünde tevhid hakikatini hakkıyla yaşamak ve yaşatmak vardır. Ancak tevhid hakikatinde inkişaf yaşamak, terakkiye mazhar olmak ve bu hassasiyetle hareket etmek ile müsbet iman hizmeti hakkıyla yerine getirilebilir. Tevhidin kemali de ihlası netice verir. Bu sebeple müsbet iman hizmetinin ruhu tevhid ile beslenen bir ihlastır denebilir.

Evet müsbet iman hizmetinin ruhu ihlastır. Zira ihlas bir işi Allah emrettiği yapmak ve neticesinde yalnız O’nun rızasını istemektir. İhlas Allah’ı razı ettikten sonra – gerektiğinde bunun bedeli olarak– bütün dünyanın küsmesini bile önemsememektir. İhlas kalp ve vicdanına tac eden bir kişi Allah’ın işi, fiilleri ve vazifesine karışma ya da itiraz etme manasını taşıyan her türlü hareket, hal, tavır, fikir ve hislerden uzaklaşır. İhlas ile hareket etmek ve Allah’ın vazifesine karışmamak için ise tevhid hakikatinde inkişaf yaşamak gereklidir. Çünkü her iş ve halde Allah rızasını gözetebilmek için O’nu yakînen ve mükemmelen tanımak, samimane sevmek, hiç hatırdan çıkarmamak ve her daim huzurunda olduğunu hissederek yaşamak elzemdir.

İhlas suresinde ihlas kelimesi hiç telaffuz edilmemiştir. Zira ihlas Allah’ın razı olduğu kuluna en başta tevhid sırrına erme derecesince ihsan ettiği bir nurdur. Bu

sebeple İhlas suresinde tevhidin yedi mertebesi ders verilmiştir. Bediüzzaman bu tevhid mertebelerini İhlas suresini kısaca tefsir ettiği Lemeat isimli eserinde şöyle sıralamıştır; tevhid-i şuhud, tevhid-i uluhiyet, tevhid-i rububiyet, tevhid-i kayyumiyet, tevhid-i celal, tevhid-i sermedi ve tevhid-i cami. Bu tevhid mertebeleri için ihlas sema-sının tabakalarıdır denilebilir.¹²

Müsbet İman Hizmetinin Bazı Prensipleri

Risale-i Nur'da müsbet iman hizmetinin bir halîçe bütünselliğinde yüzlerce prensipler ile nakış nakış işlendiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Elbette bahsi geçen bu prensipler farklı yaklaşımlar geliştirilmek suretiyle çeşitli tarzlarda tasnif edilebilir. Makalenin bu bölümünde genel bir fikir vermek amacıyla, numune nevinden, "şahsi", "içtimai" ve "siyasi" açılardan tasnif edilmek suretiyle bazı prensipler genel, sade ve özet bir şekilde zikredilmiştir.

Şahsi açıdan;

1. Müsbet iman hizmeti iman ve Kur'an hakikatlerinin akli, mantıki ve ilmi delillerle ispatına dayanır. Zerrelere yıldızlara kadar her varlık üzerinde tevhid nurunun gösterilmesi suretiyle kainat genişliğinde huzur mertebelerinin kazanılması için gayret göstermektir.

2. Müsbet iman hizmeti iman hakikatlerinin menfilikler nazara verilmeden ve zihinlerde vesveselere yol açmadan izah ve ispatı için çalışmaktır.

3. Müsbet iman hizmeti fitratları değiştirmeye yönelik değil yeteneklerin doğrularını hayırlı şeylere çevirmek ve müspete yönlendirici doğru kanalları keşfetme odaklı olarak hareket etmektir.

4. Müsbet iman hizmeti hiçbir maddi ve manevi makam sevdasına kapılmadan sırf Allah rızası için ihlas ile hizmet etmektir.

5. Müsbet iman hizmeti tebliğde soğukkanlılık, insaf ve fikir alışverişi esaslarına bağlı kalmaktır. Ölçü ve dengeleri altüst eden bir kavga diline asla izin yoktur.

6. Müsbet iman hizmetinin esasında bozmak ya da saldırmak değil ancak kendini meşru bir şekilde savunmak ya da zarar gören tarafları onarmak vardır.

7. Müsbet iman hizmetinde fenalığa iyilikle karşılık vermek esastır. Dost ve düşman ayırt etmeksizin iman hizmetini –nefsani, cemaati, siyasi, ideolojik vs.– hiçbir tarafgirliğe kapılmadan yapmaktır.

8. Müsbet iman hizmetinde müminlere karşı –her ne sebeple olursa olsun– intikam duygusu taşınmaz.

9. Müsbet iman hizmetinde öncelikle kendi kusurlarını görmek, müminlere suizanda bulunmamak, enaniyet ve sadakatsizlikle suçlamamak esastır. Müminlerin kusurlarına bakmamak, kusur görürse örtmeye çalışmak, affedici davranmak, gücenmek ve küsmemek prensipleri benimsenmiştir.

10. Müsbet iman hizmeti ihlas, sıdk, iffet, şecaat, uhuvvet, muhabbet, tesanüd, teavün, hikmet, merhamet, şefkat, iktisat, kanaat, şükür gibi güzel ahlaki erdemleri kazanıp kazandırmaktır. Enaniyet, riya, tasannu, kin, adavet, haset, hırs, şöret, gurur, kibir gibi kötü ahlaktan da olabildiğince uzaklaşmaktır.

11. Müsbet iman hizmeti müminlere ihlasla muhabbet beslemek, dua ve tebrik etmek, moral vermek, hüsnümisal olmak ve her ne olumsuzluk olursa olsun her daim ümitvar kalmaktır.

...

İçtimai açıdan;

12. Müsbet iman hizmeti İslam dünyasının asırlık sorunlarını ve geniş yaralarını Kur'an ve imanin ilaçlarıyla tedavi etme gayesi taşıyan bir imar, inşa ve ihya hareketidir.

13. Müsbet iman hizmeti İslam dünyasında hangi meslek ya da meşrepte olursa olsun birçok birlik ve kardeşlik bağlarının mümkün olduğu şuurunu taşımaktır.

14. Müsbet iman hizmetinin mesleği haliliye ve meşrebi de hillettir. Hillet ise en yakın dost, en fedakar arkadaş, en güzel takdir edici yoldaş ve en civanmert kardeş olmaktır.

15. Müsbet iman hizmetinde kendi hakikat mesleğine duyulan sevgi ve muhabbet esastır. Diğer mesleklerin bir kısım eksiklikleri ya da kusurları sebebiyle onlara karşı kin ve düşmanlık besler konuma düşmekten teberri etmektir.

16. Müsbet iman hizmetinin önemli bir esası da İslami cemaatlerle kesinlikle münakaşa etmemektir. Mümkün olduğunca saygı, hürmet ve uhuvvet bağlarını korumak ve mevcut ilişkileri güçlendirmek için gayret göstermektir.

17. Müsbet iman hizmeti ötekileştirici ya da tekfir edici her türlü anlayışı reddetmektir. Kendi mesleğinin haklılığı ve güzelliğini savunurken başka mesleklerin haksızlığı ve çirkinliğini iddia etmek gibi menfi bir tavırdan büyük bir hassasiyet ile uzak durmaktır.

18. Müsbet iman hizmeti rekabet, tarafgirlik ve mücadeleye yol açan ortamlara mesafe koymak ve mecbur kalmadıkça içlerine karışmamaktır.

19. Müsbet iman hizmetinde hiçbir tarzda takiyecilik ve türevleri yoktur. İman ve Kur'an hizmetkarlığını hiçbir şekilde gizlememek kararlılığında sıdk, sadakat ve sebat etmek asıldır, esastır.

20. Müsbet iman hizmeti başta aile olmak üzere her mekanı iman ve Kur'an mektebine dönüştürme hedefini taşımaktır.

...

Siyasi açıdan;

21. Müsbet iman hizmeti siyaset topuzunu terk etmektir. Yüz ele sahip de olursa yalnız iman nurunu tutmak ve ancak nur takdim etmektir.

22. Müsbet iman hizmetinde ne ulusal ne de küresel siyasi ve fikri cereyanların desteklerini aramak yerine yalnız Allah'ın yardımı ve tevfikine dayanmak esastır.

23. Müsbet iman hizmeti her türlü etnik/sınıfsal/siyasal seküler grup, ideoloji ve cereyanlardan bağımsız olduğundan hiçbir tarafa tabi ve dahil olmamayı gerektirir. Ancak saldırgan dinsizlere karşı haklı tarafa yardımcı, dost ve dayanak noktası olma esasına dayanır.

24. Müsbet iman hizmetinin ana gayesi imanların kurtuluşu ve Allah rızasının kazanılmasıdır. Diğer taraftan vatan, millet, İslamiyet ve Kur'an zararına olan her türlü menfi cereyanın da karşısında yer almaktır.

25. Müsbet iman hizmeti hürriyet, adalet, emniyet, asayiş, hürmet, merhamet ve şefkat gibi değerleri tahkiki iman dersleriyle kazandırdığı için canileri ve dinsizleri de terbiye etmenin yegane yoludur.

26. Müsbet iman hizmeti bu zamanın en büyük bir vazifesi olan İslam Birliği'nin (ittihad-ı İslam) gerçekleşmesi için gayret etmeyi de iktiza eder.

...

Sonuç

Müsbet iman hizmeti Bediüzzaman Said Nursi'ye mahsus bir kavram olmakla birlikte Risale-i Nur'da tek bir yerde geçmektedir. Emirdağ Lahikası II'de geçen bu önemli kavram Bediüzzaman'ın eserlerinde tüm detaylarıyla esaslarını belirlediği

hizmet tarzını kapsamlı olarak ifade etmektedir. Bediüzzaman'ın en son mektubunda yer alan müsbet iman hizmeti kavramı onun miras bıraktığı Kur'anî meslek ve hizmet tarzının özlü ifadesidir.

Müsbet iman hizmeti ifadesiyle belirtilen hizmet tarzı “rıza-yı İlahiye göre sırf hizmet-i imaniyeyi yapmak” ve “vazife-i İlahiyeye karışmamak” şeklinde tarif edilmiştir. Bu yönüyle müsbet iman hizmeti Kur'an, iman ve tevhid merkezli manevi bir inşa ve ihya sürecidir. Müsbet iman hizmetinin özünde tevhid hakikatini hakkıyla yaşamak ve yaşatmak vardır. Tevhidin kemali de ihlası netice verir. Buna binaen müsbet iman hizmetinin ruhu tevhid hakikatiyle beslenen bir ihlastır.

Hasıl-ı kelim müsbet iman hizmeti iman, tevhid ve ihlas hakikatlerine istinad eden bir hizmet anlayışıdır. Pozitivist, seküler, kesrete talip, şöhrete meftun ve şiddeti kutsayan her türlü ötekileştirici ve çatışmacı anlayıştan uzaklığı ve tasaffi oluşu ifade eder. Müsbet iman hizmeti kulluk dairesi içinde kalarak kendi vazifesine odaklanma; başka insanların ya da grupların eksik ve noksan yönleriyle meşgul olmama; ciddiyetle çalışıp, gayret edip ve tebliğ vazifesinin tam hakkını verme; tevhid ve ihlas sırrının farkındalığıyla Allah'ın vazifesine karışmama, insanlara dinlettirip hidayet vermenin O'na ait olduğunu daima hatırında tutma, neticeleri de yalnız O'ndan bilme, O'na müteveccih olma ve O'na minnettar olma şuuruyla hareket etmektir.

Dipnotlar

1. Robert K. Greenleaf, "The Servant as Leader", 18 Nisan 2017 tarihinde erişildi. www.benning.army.mil/infantry/199th/ocs/content/pdf/The%20Servant%20as%20Leader.pdf.

2. İlhami Fındıkcı, "Hizmetkâr Liderlik", 18 Nisan 2017 tarihinde erişildi. <http://www.gonuldergisi.com/hizmetkar-liderlik-dr-ilhami-findikci.html>; Lokman Dal ve Sıtkı Çorbacıoğlu, "Hizmetkâr Liderlik Davranışları ve Lider-Üye Etkileşimi İlişkisi: Bir Devlet Üniversitesi Üzerine Araştırma", SDÜİBF Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 4, (2014).

3. Bediüzzaman Said Nursi, "Emirdağ Lahikası" s.558, 18 Nisan 2017 tarihinde erişildi. www.rne.com.tr

4. Bediüzzaman Said Nursi, "Lem'alar" s.624, 18 Nisan 2017 tarihinde erişildi. www.rne.com.tr

5. Bediüzzaman Said Nursi, "Muhakemat" s.140, 18 Nisan 2017 tarihinde erişildi. www.rne.com.tr

6. Bediüzzaman Said Nursi, "Barla Lahikası" s.115, 18 Nisan 2017 tarihinde erişildi. www.rne.com.tr

7. Bediüzzaman Said Nursi, "Sözler" s.194, 18 Nisan 2017 tarihinde erişildi. www.rne.com.tr

8. Bediüzzaman Said Nursi, "Emirdağ Lahikası" s.630, 18 Nisan 2017 tarihinde erişildi. www.rne.com.tr

9. Bediüzzaman Said Nursi, "Mektubat" s.380, 18 Nisan 2017 tarihinde erişildi. www.rne.com.tr

10. Bediüzzaman Said Nursi, "Kastamonu Lahikası" s.298, 18 Nisan 2017 tarihinde erişildi. www.rne.com.tr

11. Buradaki "sırf" vurgusu da dikkat çekicidir. İman hizmetine karşı(tırıl)an –nefsin hissesinden siyasi hedeflere varıncaya kadar– her ne olursa olsun "rıza-i İlahiye"ye perde olacaktır; netice olarak da iman hizmetindeki safiyeti ve ihlas sırrını zedeleyecektir. Üstad'ın iman hizmetinde esas kabul ettiği bu Kur'anî yaklaşımının ne derecede önemli ve hayati değerde olduğunu günümüzde çok daha iyi anlamış bulunuyoruz.

12. Bediüzzaman Said Nursi, "Sözler" s.946-947, 18 Nisan 2017 tarihinde erişildi. www.rne.com.tr